

ЕКОНОМІКА ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 664:005.52:338.439.5(477)
JEL Classification: L 1, E 23

Гринчуцький В.І.,
*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
економіки підприємств і корпорацій*
Блащак Б.Я.,
*аспірант,
Тернопільський національний
економічний університет*

ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Hrynychutskyi V.I.,
*dr.sc.(econ.), professor, head at the department
of economics of enterprises and corporations,*
Blashchak B.Ya.,
*postgraduate student,
Ternopil National Economic University*

FOOD INDUSTRY IN UKRAINE: CURRENT STATE, TRENDS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Харчова промисловість України вважається високо потенційною сферою діяльності, оскільки на ринку функціонує велика кількість підприємств, які займаються виробництвом продуктів харчування.

Сьогодні харчова галузь відноситься до однієї з лідируючих галузей промисловості, оскільки в цій сфері зручно і вигідно працювати для кожного підприємства. Великий попит на якісні і різноманітні продукти харчування веде до того, що підприємства можуть реалізовувати практично всю вироблену продукцію.

Харчова промисловість України продовжує впроваджувати в процес виробництва різних товарів інноваційні технології та унікальне сучасне обладнання, в результаті чого процедура створення товарів є простою, швидкою і автоматизованою. Також слід зазначити, що сучасні підприємства харчової промисловості переходять на використання екологічно чистих сировинних продуктів, і тим самим стають найбільш конкурентоспроможними на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням основних проблем та перспектив розвитку підприємств харчової промисловості займалися багато вчених, зокрема: П.П. Борщевський, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковський, Д.Ф. Крисанов, П.В. Осіпов, В.В. Прядко, М.П. Сичевський, Л.Г. Чернюк та інші. Зазначені науковці зосереджували увагу на проблемах розвитку підприємств харчової промисловості та формуванню напрямків їх стратегічного розвитку. Однак є потреба подальшого дослідження сучасного стану харчової промисловості та вирішення новостворених проблем розвитку підприємств на основі дослідження структури ринку харчових продуктів, індексів росту обсягів виробництва і реалізації продукції, інвестиційної привабливості та забезпеченості кваліфікованими кадрами.

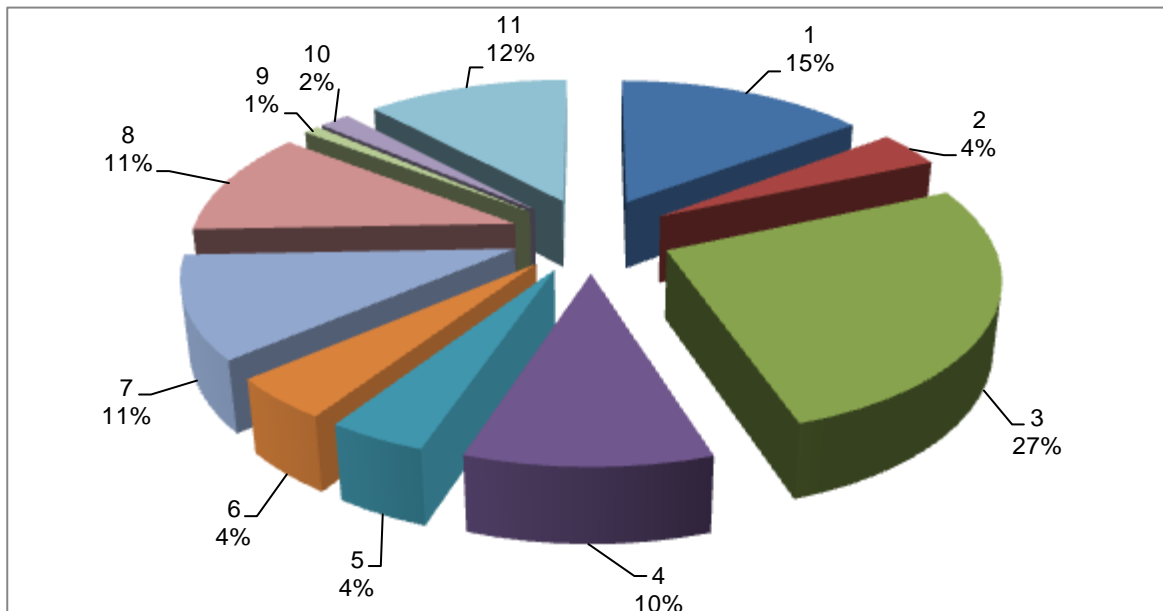
Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні стану і тенденцій розвитку харчової промисловості України та обґрунтуванні напрямків її стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Харчова промисловість України забезпечує внутрішній споживчий ринок якісними продуктами харчування майже на 90%. Також варто зазначити,

що галузь відіграє надзвичайно важливу роль у зовнішній торгівлі країни, формуючи більш 50% зовнішньоторговельного обороту продукції АПК України.

Сьогодні харчова промисловість України охоплює понад 40 галузей, а промислове виробництво продуктів харчування здійснюють понад 5000 підприємств, які виробляють досить широкий асортимент продуктів харчування. До основних галузей харчової промисловості відносять: м'ясну, кондитерську, олійно-жирову, борошномельно-круп'яну, спиртову, цукрову, молокопереробну, хлібопекарську та інші [1].

Харчова промисловість України розвивається досить швидкими темпами. Розвиток харчової промисловості в 2017 р. забезпечували такі основні виробництва, як: виробництво олії та тваринних жирів (153066,3 млн грн); виробництво м'яса та м'ясних продуктів (85655,2 млн грн), виробництво тютюнових виробів (64248,5 млн грн), виробництво молочних продуктів (59753,9 млн грн) та інші (рис. 1).

1. Виробництво м'яса та м'ясних продуктів;
2. Переробка та консервування фруктів та овочів;
3. Виробництво олії та тваринних жирів;
4. Виробництво молочних продуктів;
5. Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної галузі, крохмалів та крохмальних продуктів;
6. Виробництво хліба, хлібобулочних та борошняних виробів;
7. Виробництво напоїв;
8. Виробництво тютюнових виробів;
9. Перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків;
10. Виробництво готових кормів для тварин;
11. Виробництво інших харчових продуктів.

Рис. 1. Структура виробництва продукції підприємствами харчової промисловості України за 2017 р.

Джерело: [2]

Аналізуючи статистичні дані 2016-2017 рр., можна виокремити основні підгалузі харчової промисловості, в яких спостерігались темпи росту обсягів виробництва продукції, а саме: виробництво м'яса та м'ясних продуктів (198,8%); переробка та консервування фруктів та овочів (120,5%); виробництво олії та тваринних жирів (102,2%); виробництво молочних продуктів (138,2%); виробництво продуктів борошномельно-круп'яної галузі, крохмалів та крохмальних продуктів (117,3%); виробництво хліба, хлібобулочних та борошняних виробів (102%); виробництво напоїв (134,7%); виробництво тютюнових виробів (316,5%); перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків (128,7%); виробництво готових кормів для тварин (103,7%); виробництво інших харчових продуктів (120,4%) [2].

Отже, можна зробити висновок про те, що кожна із підгалузей харчової промисловості за аналізований період має досить позитивні темпи зростання, зокрема варто відмітити такі виробництва, як: м'яса та м'ясних продуктів, тютюнових виробів, молочних продуктів, напоїв та інші.

Згідно даних національного промислового порталу за 10 місяців 2017 р. підприємствами харчової промисловості було виготовлено продукції на 364,8 млрд грн, що становить 21,2% від загального обсягу продукції національної промисловості. Левову частку посідає виробництво олії та тваринних жирів, що становить 103,9 млрд грн і склало 6% від загального обсягу всієї промисловості [3].

Варто зазначити, що за іншими позиціями продукції харчової промисловості в порівнянні із показниками національної промисловості загалом, досить вагоме місце займає виробництво: м'яса та м'ясних продуктів – на 50,7 млрд грн (2,9% від промисловості); молочних продуктів – на 42,7 млрд грн (2,5% від промисловості); хліба, хлібобулочних і борошняних виробів – на 25 млрд грн (1,5% від промисловості); інших харчових продуктів – на 46,4 млрд грн (2,7% від промисловості); напоїв – на 38,8 млрд грн (2,3% від промисловості) [3].

Протягом 2017 року обсяг експорту харчової продукції за межі країни склав 99,5 млрд грн, що становить 27,3% від обсягу реалізації продукції харчовою промисловістю.

Аналізуючи статистичні данні 2013-2017 рр., можна стверджувати, що потужними драйверами розвитку харчової промисловості України є декілька галузей, які безпосередньо пов'язані із виробництвом основних експортно-орієнтованих товарів, а саме: олії і тваринних жирів, какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів.

Варто відмітити, що впродовж 2016–2017 рр. середні індекси виробництва харчової продукції за більшістю видів переробної діяльності перевищували 100% до попереднього року, що свідчить про стабілізацію ситуації у галузі та відновлення її економічного зростання порівняно з негативними тенденціями минулих років (табл. 1).

Таблиця 1

Індекси виробництва продукції харчової промисловості України за основними видами переробної діяльності у 2013–2017 рр. (у % до попереднього року)

Види продукції	Рік				
	2013	2014	2015	2016	2017
Виробництво харчових продуктів	96,4	104,6	87,2	106,0	104,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	95,0	102,5	89,3	104,4	102,9
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	110,5	100,5	99,8	104,5	101,3
Перероблення та консервування риби, ракоподібних та моллюсків	105,1	98,7	71,4	115,6	106,8
Перероблення та консервування фруктів і овочів	99,8	102,9	74,6	100,2	105,1
Виробництво олії та тваринних жирів	92,6	121,5	85,8	116,5	118,7
Виробництво молочних продуктів	100,5	100,1	91,2	98,6	102,1
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів	96,7	100,6	94,6	100,7	99,4
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	102,0	100,5	95,2	99,5	96,2
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	96,5	89,5	86,9	97,7	96,9
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	93,6	93,5	91,1	96,2	91,3
Виробництво сухарів і сухого печива, борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	100,8	82,0	79,9	100,5	105,0
Виробництво інших харчових продуктів	85,5	110,8	79,0	111,5	102,2
Виробництво цукру	58,9	166,8	69,5	136,2	99,2
Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	100,5	76,2	82,9	98,6	106,4
Виробництво кави та чаю	110,7	106,1	92,0	103,7	93,7
Виробництво прянощів та приправ	98,6	93,1	86,4	100,4	104,8
Виробництво інших харчових продуктів	119,6	112,6	75,8	88,1	103,4
Виробництво напоїв	90,8	91,7	88,6	96,1	101,6
Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	84,3	93,7	93,1	86,0	87,9
Виробництво виноградних вин	94,3	97,1	122,1	100,7	90,5
Виробництво безалкогольних напоїв, мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки	93,1	93,9	93,2	106,0	114,1
Виробництво тютюнових виробів	91,8	104,5	108,0	104,0	94,9

Джерело: розраховано за даними [2]

Аналізуючи дані табл. 1, можна зазначити, що найвищими показниками виробництва продукції харчової промисловості були індекси виробництва олії та тваринних жирів (118,7%), безалкогольних напоїв; мінеральних та інших вод, розлитих у пляшки (114,1%). Варто зазначити, що досить високим є

індекс перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків (106,8%), виробництва какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів (106,4%), переробки та консервування фруктів і овочів (105,1%).

Однак спостерігається і спад індексу у дистиляції, ректифікації та змішуванні спиртних напоїв (87,9%), виробництві виноградних вин (90,5%), а також хліба та хлібобулочних виробів, борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання (91,3%).

Проте, варто звернути увагу на динаміку індексу у цукропереробній галузі, де спостерігається певна закономірність її розвитку, яка зумовлена частковою залежністю від кон'юнктури світового продовольчого ринку та зменшенням внутрішнього попиту. Отже, індекси виробництва цукру у відсотках до попереднього року за 2013 р. та 2015 р. виявились найменшим за останні 5 років і становили відповідно: 58,9% і 69,5%, тоді як у 2014 і 2016 рр. спостерігається зростання індексів – 166,8% і 136,2% [4]. Загалом 2017 рік для цукрової галузі був стабільним, про що і свідчить значення показника індексу: 99,2% порівняно з 2016 роком.

Аналізуючи стан харчової промисловості за 2017 рік та основні тенденції її розвитку, можна виокремити 20 основних видів продукції, які є найбільш затребувані ринком (табл. 2). Проведено ранжування продуктів харчування в порядку темпів їх зростання відносно попереднього періоду: соки дитячі – 251,9%, м'ясо солоне, в розсолі, сушене чи копчене; харчове борошно та харчові продукти з м'яса або м'ясних субпродуктів (крім свинини, яловичини та телятини солоні, в розсолі, сушеної або копченої) – 226,6%, слабоалкогольні напої міцністю від 1,2% до 8,5% – 222,3% та фрукти, приготовлені чи консервовані – 208,5%.

Таблиця 2

Ранжування основних видів продукції харчової промисловості відносно темпів зростання обсягів виробництва за 2016-2017рр.

Позиція ранжування	Назва продукції	Обсяг виробництва 2017р.	Темпи змін 2017р. до 2016р., %
1.	Соки дитячі, тонн	5699	251,9
2.	М'ясо солоне, в розсолі, сушене, копчене; харчове борошно та харчові продукти з м'яса або м'ясних субпродуктів(крім свинини, яловичини та телятини солоні, у розсолі, сушеної або копченої), тонн	7104	226,6
3.	Слабоалкогольні напої міцністю від 1,2% до 8,5%, тис. дал	4774,6	222,3
4.	Фрукти приготовлені чи консервовані(крім мюлів), тонн	1797	208,5
5.	Продукти харчові з жирів та олій(маргарин рідкий), тонн	85066	170,8
6.	Шоколад у брикетах, пластинах чи плитках із начинкою(а також крем, фруктово-лікерні кондитерські маси, крім шоколадного печива), тонн	7950	164,6
7.	Шоколад білий, тонн	2469	163,4
8.	Декстрини, крохмалі модифіковані (а також естерифіковані та етерифіковані, розчинні, попередньо желатинізовані або набухаючі, діальдегід ний крохмаль, крохмаль, оброблений формадегідом або епіхлорогідринном), тонн	1261	162,9
9.	Картопля приготовлена і консервована(включаючи чіпси, крім замороженої, сушеної, консервованої оцтом чи з оцтовою кислотою, у вигляді борошна, крупи, пластівців), тонн	6412	155,8
10.	Крупи вівсяні, тонн	5505	152,6
11.	Крупи інші, тонн	1064	147,2
12.	Супи, бульйони готові та заготовки для їх приготування, тонн	4191	147,0
13.	Дитяче харчування розфасоване для роздрібної торгівлі (крім сумішей гомогенізованих харчових продуктів), тонн	12906	144,7
14.	Олії рослинні інші, нерафіновані (крім олій хімічно модифікованих), тонн	6530	139,6
15.	Масло вершкове жирністю понад 85% та інші молочні жири та масла (крім продукції молочних пастоподібних жирністю менше 80%), тонн	1833	138,3
16.	Виноградне сусло (крім виноградного сусла, бродіння якого зупинене шляхом додання спирту), тис. дал	12718,0	136,3
17.	Олія соняшникова та її фракції, рафіновані (крім хімічно модифікованих), тонн	723424	131,6
18.	Лосось тихоокеанський, атлантичний та дунайський копчений (включаючи філе лосося, крім рибних голів, хвостів та черевців), тонн	388	126,8
19.	Корми для собак і кішок, розфасовані для дрібної торгівлі, тонн	33944	124,6
20.	Продукти харчові з борошна дрібного і грубого помелу, крохмалю тощо, тонн	3569	124,1

Джерело: розраховано за даними [2]

Варто також зазначити, що високі темпи збільшення обсягів виробництва також спостерігалися серед групи продуктів із жирів та олій (включаючи маргарин рідкий) – 170,8%, шоколаду у брикетах, пластинах чи плитках з начинкою (включаючи крем, фруктово-лікерні кондитерські маси; крім

шоколадного печива) – 164,6%, шоколаду білого – 163,4%, декстрину і крохмалю модифікованого іншого (включаючи естерифіковані та етерифіковані, розчинні, попередньо желатинізовані або набухаючі, діальдегідний крохмаль, крохмаль, оброблений формальдегідом або епіхлорогідрином) – 162,9%.

Спостерігається збільшення обсягів виробництва такої стратегічно важливої продукції вітчизняного експорту, як олії соняшникової та її фракцій (крім хімічно модифікованих) на 131,6% у порівнянні із минулим роком.

Досить не погані темпи росту (138,3%) спостерігаються у виробництві масла вершкового жирністю понад 85% та інших молочних жирів і масла (крім продуктів молочних пастоподібних жирністю менше 80%).

Загалом варто зазначити, що діяльність харчових переробних підприємств за останні роки має тенденцію зростання за рахунок впровадження диверсифікації, інновацій як у виробництво, так і в маркетингову діяльність. Однак, основними аспектами розвитку вітчизняної харчової переробної індустрії залишається якість і безпечність продовольства, особливо молочної та м'ясної продукції.

Важливо відзначити, що харчова промисловість тісно пов'язана з іншими напрямками діяльності. Саме тому харчова і переробна промисловість України завжди розвиваються спільно. Від рівня розвитку харчової промисловості залежить рівень розвитку сільського господарства, яке є основним постачальником сировини для виробничих підприємств, котрі займаються переробкою та підготовкою продуктів харчування для населення.

Сучасний розвиток підприємств харчової переробної промисловості суттєво вплине на перспективи вітчизняного сільського господарства. Більша частина продукції сільського господарства використовується у переробці підприємствами харчової промисловості, однак ще значна частина йде на експорт як сільськогосподарська сировина на світові продовольчі ринки. Проте, є прогнози експертів щодо пріоритетного розвитку харчової переробної промисловості і збільшення експорту готової продукції із високою доданою вартістю.

Спостерігаючи за політичними змінами в Україні впродовж 2012-2017 рр., можна зробити багато висновків щодо розвитку харчової промисловості. Зокрема, порівнюючи показники кількості підприємств даної галузі за 2012 р. і 2017 р., можна стверджувати, що харчова промисловість розвивається, оскільки до уваги не беруться дані АР Крим та окупованих територій і показник є досить не поганий з позиції динаміки економічного розвитку (95,3%). Значення показника є нижче 100%, але враховуючи те, що велика кількість підприємств захоплені або ліквідовані, то ситуація є досить не поганою, оскільки, порівнюючи показники 2016 і 2017 років, прослідковується збільшення кількості підприємств на 7,7% (табл. 3).

Впродовж аналізованого періоду спостерігається тенденція до збільшення обсягів реалізованої продукції підприємствами харчової промисловості. Зокрема, варто зазначити, що приріст обсягу продукції є суттєвим (115,5%) в порівнянні 2012 року до 2017 року.

Аналізуючи показники діяльності підприємств харчової промисловості за 2012-2017 рр., можна спостерігати тенденцію зменшення прибутковості та рентабельності. Така ситуація була актуальною впродовж 2013-2016 рр., проте в 2017 р. спостерігається приріст прибутку в порівнянні із 2016 р. на 18,5%, відповідно показник загальної рентабельності підприємств зріс на 7,7%. Рівень рентабельності від операційної діяльності має позитивну динаміку впродовж досліджуваного періоду.

Негативні показники прослідковуються щодо зайнятості персоналу підприємств за 2015-2017 рр. (табл. 3). Кількість зайнятих працівників у сфері виробництва продуктів харчування, напоїв і тютюнових виробів зменшується впродовж 2012-2017 рр. Така ситуація є актуальною у всіх виробництвах, що характеризується підвищенням продуктивності праці і забезпеченням виробництва автоматизованим устаткуванням. Підтвердженням даного висновку є показники збільшення обсягів виробництва продукції впродовж досліджуваного періоду на 293918 млн грн.

Середньомісячна заробітна плата працівників харчової промисловості має тенденцію до збільшення. За 6 років спостерігається ріст середньомісячної заробітної плати на 3860 грн або на 133,6%. Проте, рівень заробітної плати не забезпечує гідне прожиття виробничому персоналу підприємств, тому в промисловості України є дефіцит кваліфікованих кадрів у зв'язку з їх виїздом за кордон.

Загалом аналізуючи дані таблиці 3, можна зробити висновок про те, що харчова промисловість України за 2016-2017 рр. по усіх показниках виробничо-економічної діяльності має позитивну динаміку, а саме збільшення кількості підприємств, нарощування обсягів виробництва продукції, приріст прибутку та рентабельності, підвищення рівня заробітної плати.

Таблиця 3

Динаміка показників виробничо-економічної діяльності підприємств харчової промисловості України за 2012-2017рр.

Показники	Роки						Темпи росту/спаду, %				
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2013р. до 2012р.	2014р. до 2013р.	2015р. до 2014р.	2016р. до 2015р.	2017р. до 2016р.
Загальна кількість підприємств, тис.	5768	6407	5528	5502	5104	5498	111,2	83,6	99,5	92,8	107,7
Витрати на виробництво продукції, млн грн	221443,3	213622,3	235141,2	308704,2	364161,5	441101,2	96,5	110	131	118	121,1
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	254459,9	261783,7	302391,9	398023,2	462418,9	548377,9	102,9	115,5	131,6	116,2	118,6
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	7183,9	6531,7	-16906,0	-16553,3	-7509,5	8896,3	90,9	-258,8	-97,9	-43,4	118,5
Підприємства, які отримали прибуток, %	60,3	62,1	61,6	72,0	70,8	69,1	103	99,2	116,9	98,3	97,6
Підприємства, які отримали збиток, %	39,7	37,9	38,4	28,0	29,2	30,9	95,5	101,3	72,9	103,2	106
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %	6,4	6,1	5,1	3,0	2,8	5,1	95,3	83,6	58,8	93,3	182,1
Загальна рентабельність діяльності підприємств, %	2,5	2,3	-4,5	-3,3	-1,3	1,4	92	-195,6	73,3	39,4	107,7
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	417	404,1	350,8	321	313,7	323,6	96,9	86,8	91,5	97,7	103,1
Середньомісячна з/п на одного працівника, грн	2896	3117	3337	4184	5182	6756	107,6	107	125,4	123,8	130,4

Джерело: розраховано за даними [2]

Варто зазначити, що експорт вітчизняної продукції за 7 місяців 2018 року у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року збільшився на 12,7% і склав \$26,9 млрд. Таким чином, український промисловий експорт зростає вже 19 місяців поспіль, а структуру експорту можна подати таким чином:

- продукція АПК і харчової промисловості – \$9,8 млрд (-0,6% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- продукція металургійного комплексу – \$7,2 млрд (+30,1% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- продукція машинобудування – \$3,2 млрд (+14,9% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- мінеральні продукти – \$2,5 млрд (+7,4% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- продукція хімічної промисловості – \$1,5 млрд (+26,1% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- деревина і паперова маса – \$1,2 млрд (+29,5% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- різні промислові товари – \$852,9 млн (+20,3% порівняно з 7 місяцями 2017 року);
- продукція легкої промисловості – \$716,7 млн (+18,7% порівняно з 7 місяцями 2017 року) [5].

Найбільшу частку вітчизняного експорту займають підприємства АПК та харчової промисловості (36,4%); продукція металургійного комплексу (26,8%); продукція машинобудування (11,8%); мінеральні продукти (9,1%).

Варто також звернути увагу на те, що ЄС є найбільшим торговельним партнером України. Експорт товарів до країн Європейського Союзу за 7 місяців 2018 року зріс на 18,7% у порівнянні з 7 місяцями 2017 року і становив близько \$11,3 млрд. При цьому його питома вага у загальному експорті товарів з України за підсумками 7 місяців 2018 року складає 42,1% [6].

Українська промислова продукція також користується попитом в інших країнах світу, зокрема за перші 7 місяців 2018 року було реалізовано до Росії (8% від загального обсягу експорту), Туреччини (5,8%), Індії (5,2%), Китаю (4,2%), Єгипту (4,1%) [6].

На основі викладеного вище можна зробити висновок про те, що експортний потенціал харчової промисловості робить її привабливою для інвесторів. Щорічно прямі іноземні інвестиції в харчову промисловість України становлять близько 3 млрд дол., а це більше 25% від загальних прямих іноземних інвестицій в промисловість країни. Індекс капітальних інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів впродовж 2017 року зріс на 6,5%.

Вливання інвестицій у харчову промисловість дає можливість розвивати та удосконалювати виробничі потужності та оновлювати основні фонди. Таким чином в найближчі роки можна спостерігати підвищення технічного рівня підприємств та збільшення їх потужностей.

З 2012 по 2017 рік обсяг капітальних інвестицій в розвиток харчової промисловості мав різну динаміку. За досліджуваний період обсяг інвестицій зріс на 74,8%, що суттєво вплинуло на розвиток галузей харчової промисловості. Частка інвестицій в дану галузь є досить значною відносно загального обсягу інвестицій в промисловість України (понад 40%). З 2015 року значення даного показника зросло до понад 50%. Така частка вкладення інвестицій є досить вагомою і тому виникає висновок щодо важливості і перспективності подальшого розвитку харчової промисловості (табл. 4).

Таблиця 4

Обсяг капітальних інвестицій в промисловість України за 2012-2017рр.

	Рік						Відхилення 2017р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Промисловість, млн грн	91598,4	97574,1	86242,0	87656,0	117753,6	143300,0	156,4
Харчова промисловість, млн грн	42276,8	44717,9	42474,4	46219,1	62223,3	73883,8	174,8
Частка інвестицій в харчову промисловість від загального обсягу інвестицій в промисловість, %	46,1	45,8	49,2	52,7	52,8	51,5	111,7

Джерело: розраховано за даними [2]

Інвестиційні надходження в харчову промисловість мають бути спрямовані на впровадження матеріало-, трудо- й енергозберігаючих технологій та оновлення основних засобів підприємств. Впровадження таких інвестицій у виробництво дозволить підприємствам зменшити витрати та підвищити показники рентабельності і прибутковості.

Стан основних засобів підприємств харчової промисловості протягом 2014-2017 рр. демонструє позитивну динаміку по окремих підгалузях. Модернізація матеріально-технічної бази підприємств здійснюється не досить швидкими темпами. В 2017 році на підприємства харчової промисловості надійшло основних засобів на 17127418 тис. грн, що на 10,5 % менше, ніж у 2016 році. Однак варто зазначити, що кращі показники забезпеченості основними засобами спостерігались в 2015-2016 рр. (табл. 5).

Таблиця 5

Основні показники забезпеченості підприємств харчової промисловості України основними засобами за 2014-2017 рр.

Підгалузі / роки	Надійшло основних засобів, млрд грн				Введено в дію нових основних засобів, млрд грн				Ступінь зносу основних засобів, %				Темпи зростання (зниження) основних засобів, %			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Харчова промисловість	14,5	19,0	19,1	17,1	8,5	14,7	11,9	11,2	47,2	47,5	51,1	50,6	105,1	108,1	106,3	105,7
Виробництво харчових продуктів	11,7	16,0	14,2	13,6	6,4	12,9	8,5	8,6	42,1	42,5	48,9	48,0	105,8	110,3	106,1	106,1
Виробництво напоїв	2,2	2,0	3,4	2,6	1,5	1,0	2,2	1,8	62,5	63,1	61,1	61,7	103	101,7	105,3	103,9
Виробництво тютюнових виробів	0,6	1,0	1,5	0,9	0,5	0,8	1,1	0,6	39,3	40,7	38,7	41,8	106,2	108,8	113,3	108,2

Джерело: розраховано за даними [2]

Ступінь зношеності основних засобів у харчовій промисловості впродовж 2014-2017 рр. коливався в межах 47,2-51,1%. Досліджуючи показники стану зносу основних засобів за 2014-2017 рр., можна зазначити, що даний показник мав тенденцію до зростання з 2014 р. по 2016 р. на 3,9% по харчовій промисловості. Однак ситуація дещо стабілізувалась у 2017 р.

Якщо досліджувати кожну підгалузь харчової промисловості, то можна зробити такі висновки:

– підгалузь по виробництву харчових продуктів упродовж 2014-2016 рр. мала ріст показника зносу основних засобів на 6,8%, однак в 2017 році цей показник дещо зменшився (на 0,9%);

– підгалузь по виробництву напоїв за аналізований період мала тенденції до зменшення показника зносу основних засобів на 0,8%;

– підгалузь по виробництву тютюнових виробів в період 2014-2017рр. мала тенденцію за зменшення показника зносу основних засобів на 2,5%.

Темпи зростання основних засобів по харчовій промисловості мали незначні показники (в межах 105%- 108%), однак все ж таки був ріст (табл. 5).

Варто зазначити, що в час економічної, політичної нестабільності та військових дій в Україні підприємства харчової промисловості оновлюють матеріально-технічну базу і забезпечують населення життєво необхідними продуктами харчування.

Як уже зазначалось, приріст обсягів виробництва продукції промисловості спостерігався впродовж 2012-2017 рр. і по всіх регіонах України. Зокрема, спостерігався приріст у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів по Україні, зростання склало +5,1% (у січні-березні 2016 року обсяги харчової промисловості збільшилися на 2,3%), в умовах продовження відновлення як внутрішнього споживчого, так і зовнішнього попиту. Серед основних видів виробництва харчової галузі відбулось збільшення обсягів виробництва харчових продуктів (на 8,5%). Позитивна динаміка виробництва продукції харчової промисловості мала місце у 13 регіонах (у січні-березні 2016 року зростання було зафіксовано в 11 регіонах), із найбільшим приростом у Тернопільській (+36,1%), Вінницькій (+26,1%) та Одеській (+20,5%) областях. У 11 регіонах спостерігався спад виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (від -1,8% у Черкаській до -35,0% в Івано-Франківській областях) [7].

Загальний аналіз показників діяльності підприємств харчової промисловості свідчить про позитивну динаміку діяльності та розширення масштабів виробництва на вимогу конкурентного ринку.

Харчова промисловість є важливою складовою агропромислового комплексу України. Як заключна ланка технологічного ланцюга ця галузь повинна виконувати своє безпосереднє призначення, а саме – якомога краще зберегти і переробити сільськогосподарську продукцію, перетворивши її на товари високої якості. Однак питання дотримання якості та екологічної безпеки продуктів харчування все ще залишаються для нашої держави доволі гострими [8].

Для стратегічного розвитку даної галузі необхідно реалізувати низку заходів:

– збільшити обсяги інвестиційних вливань в харчову промисловість з боку держави;

– забезпечити підготовку та перепідготовку кадрів для підприємств харчової промисловості;

– зменшення собівартості продукції даної галузі за рахунок впровадження інноваційної техніки та технологій;

– забезпечити купівельну спроможність населення важелями державного впливу з метою підвищення попиту на продукцію харчової промисловості;

– розширення географії міжнародних ринків збуту продукції та забезпечення міжнародних стандартів її виробництва;

– створення сприятливого інвестиційного клімату для міжнародних інвесторів;

– забезпечення співпраці із сільськогосподарськими підприємствами в рамках формування портфелю сировинної бази.

Запропоновані заходи повинні позитивно вплинути на розвиток харчової промисловості України і тим самим забезпечити продовольчу безпеку держави.

Висновки з проведеного дослідження. З огляду на викладене вище можна зробити висновок про те, що стан харчової промисловості є стабільним і з перспективою подальшого розвитку. Спостерігаються тенденції збільшення кількості прибуткових підприємств від загальної кількості діючих і обсягів реалізованої продукції.

Варто також зазначити, що продукція підприємств харчової промисловості є конкурентоспроможною як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку. Спостерігаються показники збільшення обсягів експорту продукції харчової промисловості. Однак, є досить багато проблем у розвитку даної галузі, зокрема низька платоспроможність населення, зношення основних засобів підприємств, дефіцит кваліфікованих кадрів, нестабільна економічна та політична ситуація у країні, що формує несприятливий клімат для іноземних інвесторів.

Література

1. Семененко О. Г. Аналіз розвитку харчової промисловості України. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33(1). С. 168-182.
2. Держстат України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 02.10.2018).
3. За 10 місяців 2017 року Україна реалізувала продукції харчової промисловості на 365 млрд грн. / Національний промисловий портал. URL: <http://uprom.info/news/agro/za-10-misyatsiv-2017-roku-ukrayina-realizovala-produktsiyi-harchovoyi-promislovosti-na-365-mlrd-grn/> (дата звернення: 02.10.2018).
4. Швець Ю. О., Бутенко А. А. Аналіз сучасного стану харчової промисловості України на внутрішньому та зовнішньому ринках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 30. С. 71-74.
5. Експорт товарів з України за перші 7 місяців 2018 року зріс на 12,7%. *Юридична газета*. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/eksport-tovariv-z-ukrayini-za-pershi-7-misyaciv-2018-roku-zris-na-127.html> (дата звернення: 7.10.2018)
6. Експорт товарів з України за перші 7 місяців 2018 року зріс на 12,7% / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/eksport-tovariv-z-ukrayini-za-pershi-7-misyaciv-2018-roku-zris-na-127> (дата звернення: 4.10.2018)
7. Статистичний збірник «Регіони України» за 2017 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm (дата звернення: 02.10.2018).
8. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 9-10. С. 60-63.

References

1. Semenenko, O.H. (2017), "Analysis of development of food industry in Ukraine", *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, iss. 33(1), pp. 168-182.
2. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (access date October 02, 2018).
3. National Industrial Portal (2017), "In the 10 months of 2017 Ukraine sold food products at 365 billion USD", available at: <http://uprom.info/news/agro/za-10-misyatsiv-2017-roku-ukrayina-realizovala-produktsiyi-harchovoyi-promislovosti-na-365-mlrd-grn/> (access date October 02, 2018).
4. Shvets, Yu.O. and Butenko, A.A. (2018), "Analysis of the current state of the food industry of Ukraine on the internal and external markets", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Serii: Ekonomika i menedzhment, iss. 30, pp. 71-74.
5. "Export of goods from Ukraine in the first 7 months of 2018 increased by 12.7%", *Yurydychna hazeta*. available at: <http://yur-gazeta.com/golovna/eksport-tovariv-z-ukrayini-za-pershi-7-misyaciv-2018-roku-zris-na-127.html> (access date October 07, 2018)..
6. Government portal (2018), "Export of goods from Ukraine in the first 7 months of 2018 increased by 12.7%", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/eksport-tovariv-z-ukrayini-za-pershi-7-misyaciv-2018-roku-zris-na-127> (access date October 04, 2018).
7. State Statistics Service of Ukraine, (2018), Statistical yearbook "Regions of Ukraine" for 2017. available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm (access date October 02, 2018).
8. Pashniuk, L.O. (2012), "Food industry of Ukraine: state, tendencies and perspectives of development", *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 9-10, pp. 60-63.

Стаття надійшла до редакції 22.10. 2018 р.